

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Mikołaj Pawlak

Warszawa, 09 września 2020 roku

ZSS.420.35.2020.KS

**Pan
Adam Niedzielski
Minister Zdrowia**

Szanowny Panie Ministrze,

stosownie do art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 141) zwracam się z prośbą o pilne podjęcie działań w sprawie wznowienia realizacji kardiologicznych zabiegów interwencyjnych u jeszcze nienarodzonych dzieci – prowadzonych od 2014 r. w ramach ministerialnego *Programu kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków.*

Sprawa została zainicjowana w Biurze Rzecznika Praw Dziecka w lipcu 2020 r., wnioskiem od rodziców dotyczącym niemożności przeprowadzenia operacji prenatalnej ich córki z wadą serca HLHS (zespół niedorozwoju lewego serca). Następnie do Biura wpłynęło zgłoszenie od kolejnej pacjentki, której dziecko (z ww. rozpoznaniem) także wymagało interwencji kardiologicznej jeszcze w okresie prenatalnym. W początku września do Biura Rzecznika Praw Dziecka wpłynął także apel Fundacji „Serce Dziecka” o interwencję na rzecz przywrócenia realizacji programu interwencji kardiologicznych u płodów - ratującego życie dzieci z wrodzonymi wadami serca.

W sprawie zostały podjęte liczne działania na rzecz zidentyfikowania i rozwiązania problemu wstrzymania od kwietnia br. operacji u płodów. Została nawiązana współpraca i kontakt z: Panem prof. dr hab. Mirosławem Wielgosiem, Konsultantem Krajowym w dziedzinie perinatologii, Panem prof. dr hab. Jackiem Białkowskim, Konsultantem Krajowym w dziedzinie kardiologii dziecięcej, Panem prof. dr hab. n. med. Jackiem Różańskim, Konsultantem Krajowym w dziedzinie kardiochirurgii, Panią prof. dr hab. n. med. Joanną Szymkiewicz–Dangel, kierującą zespołem przeprowadzającym kardiologiczne zabiegi interwencyjne u płodów, Panem prof. zw. dr hab. n. med. Krzysztofem Szaflikiem, Kierownikiem *Programu kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako elementu poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków.* W tej sprawie zostały także skierowane

pisma do Ministerstwa Zdrowia¹ (na które do Biura Rzecznika Praw Dziecka dotychczas nie wpłynęły odpowiedzi) oraz do Departamentu Świadczeń Opieki Zdrowotnej Narodowy Fundusz Zdrowia.

Z uwagi na złożoność sprawy i zidentyfikowane trudności przedstawiam dotychczasowe ustalenia:

Program interwencji kardiologicznych u płodów rozpoczęto w 2011 r. Procedury w ramach programu wykonywane były przez zespół w składzie: prof. dr hab. n. med. Joanna Szymkiewicz–Dangel oraz dr hab. n. med. prof. CMKP Marzena Dębska. Program był prowadzony za zgodą Kierownika II Kliniki Położnictwa i Ginekologii CMKP s.p. prof. Romualda Dębskiego. Następnie do zespołu dołączył dr n. med. Adam Koleśnik z Pracowni Interwencji Sercowo-Naczyniowych Centrum Zdrowia Dziecka. Zgodę na prowadzenie programu wydała Komisja Bioetyczna Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego (program badawczy), w której zostało podkreślone, że będzie on prowadzony w Szpitalu Bielańskim im. Ks. Jerzego Popiełuszki SP ZOZ w Warszawie (dalej: Szpital Bielański).² W 2014 r. kardiologiczne zabiegi interwencyjne u płodów stały się częścią programu Ministerstwa Zdrowia pt. *Program kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków* (koordynowanego przez prof. Krzysztofa Szaflika). Środki na realizację zabiegów w ramach tego programu otrzymał Szpital Bielański. Z członków zespołu jedynie Pani prof. Dębska była pracownikiem tego szpitala³, dlatego zespół przeprowadzał operacje w ramach programu interwencji kardiologicznych u płodów każdorazowo po otrzymaniu ustnej zgody kierownika kliniki – do 2018 roku s.p. prof. Dębskiego, od 2019 roku – prof. dr hab. n. med. Łukasza Wicherka, który aktualnie kieruje Oddziałem Ginekologiczno-Położniczym Kliniki Położnictwa i Ginekologii CMKP.

W latach 2011-2020 zespół pod kierownictwem prof. Szymkiewicz–Dangel wykonał: 128 zabiegów kardiologicznych w krytycznych wadach serca u 119 płodów, w tym: 94 plastyki zastawki aortalnej, 15 plastyk zastawki płucnej, 5 balonowych poszerzeń otworu owalnego oraz 14 implantacji stentu do otworu owalnego, ze skutecznością 90%. Program interwencji kardiologicznych u płodów to obecnie trzeci co do wielkości program na świecie.

Dalej przytaczam ustalenia dotyczące stanowiska wszystkich stron sprawy, na temat powodów wstrzymania prenatalnych operacji ratujących życie dzieci z wadami serca i aktualnej sytuacji:

¹ Pismo z 06.07.2020 ZSS.441.583.2020.KS do Dyrektora Departamentu Analiz i Strategii Ministerstwo Zdrowia oraz pismo z 09.07.2020 ZSS.441.583.2020.KS do Dyrektorów Departamentu Analiz i Strategii Ministerstwo Zdrowia oraz Departamentu Oceny Inwestycji.

² W tym czasie prof. dr hab. n. med. Joanna Szymkiewicz–Dangel była zatrudniona w Szpitalu Bielańskim jako konsultant kardiolog. W kolejnych latach dyrekcja Szpitala Bielańskiego – pomimo wielokrotnych próśb ustnych i podań – nie podpisała ani z Panią Profesor, ani z dr n. med. Adamem Koleśnikiem, żadnej umowy i w związku z tym zabiegi przeprowadzano każdorazowo po otrzymaniu ustnej zgody kierownika kliniki – do 2018 roku s.p. prof. Dębskiego, od 2019 roku – prof. dr hab. n. med. Łukasza Wicherka.

³ W celu realizacji programu Ministerstwa Zdrowia został m.in. zakupiony sprzęt: aparat USG, fetoskop, jak również na bieżąco sprzęt konieczny do przeprowadzania zabiegów u płodów (igły, cewniki, przewodniki, strzykawki i inne).

Prof. Szymkiewicz–Dangel o powyższym poinformowała Ministra Zdrowia pismem z 28 kwietnia 2020 r. i – jak twierdzi – dotychczas nie otrzymała na nie odpowiedzi. Pani prof. Szymkiewicz-Dangel wskazała następujące okoliczności: *„Od czasu śmierci profesora Dębskiego realizacja tego programu w Szpitalu Bielańskim stawała się coraz trudniejsza, pomimo deklaracji nowego Kierownika Kliniki Położnictwa i Ginekologii prof. Łukasza Wicherka, że jest zainteresowany jego dalszym prowadzeniem. W dniu 25.03.2020 dyrektor szpitala w rozmowie telefonicznej odmówiła mi i dr Koleśnikowi wstępu na teren szpitala i tym samym wykonania zabiegu u pacjentki obywatelstwa amerykańskiego, która specjalnie przyjechała w tym celu do Polski. Stwierdziła, że zabiegi te wykonuje prof. CMKP M. Dębska i kardiologzy nie są potrzebni, stąd też brak umowy z nami. Zabieg plastyki zastawki płucnej u płodu ostatecznie został przeprowadzony w dniu 27.03.2020 roku dzięki pisemnej zgodzie Kierownika Kliniki prof. Łukasza Wicherka po mojej osobistej interwencji. Jednak w dniu 02.04.2020 roku program został definitywnie zakończony, gdyż prof. CMKP dr hab. n. med. Marzena Dębska zmuszona została do zmiany miejsca zatrudnienia. (...) Nikt nie przekazał mi, jaka jest przyczyna zmiany miejsca pracy prof. M. Dębskiej i tym samym braku możliwości dalszej realizacji programu interwencji kardiologicznych u płodów w Szpitalu Bielańskim. (...) Prof. M. Dębska jest jednym z niewielu polskich specjalistów, który posiada certyfikat terapii płodu londyńskiej Fundacji Medycyny Płodu. Jej wiedza i umiejętności na obecnym etapie realizacji programu są nie do zastąpienia, tak jak nie ma innych kardiologów, którzy mogliby do programu dołączyć. (...) Pragnę podkreślić, że zgodnie z programem Ministerstwa Zdrowia, program terapii płodów, w tym interwencji kardiologicznych, nadal jest realizowany w Szpitalu Bielańskim w Warszawie”⁴*. Dalej Pani prof. Szymkiewicz-Dangel poinformowała, że aktualnie Pani prof. CMKP Marzena Dębska jest zatrudniona w Klinice Onkologii Ginekologicznej i Położnictwa CMKP w SP Szpitalu Klinicznym im. prof. W. Orłowskiego Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Warszawie (dalej: Szpital im. Orłowskiego). Wobec powyższego Pani prof. Szymkiewicz-Dangel pismem z 07.06.2020 r. zwróciła się do Pana prof. CMKP dr hab. Grzegorza Panka Kierownika Kliniki Onkologii Ginekologicznej i Położnictwa CMKP o informację na temat możliwości dalszego prowadzenia zabiegów w ramach programu interwencji kardiologicznych u płodów w tej klinice w Szpitalu im. Orłowskiego. Odrębnymi pismami z 07.06.2020 r. i 22.06.2020 r. zwróciła się w tej sprawie także do dyrektora tego szpitala.

Zgodnie ze stanowiskiem Dyrektora Szpitala im. Orłowskiego szpital ten *„nie jest przygotowany do wykonywania wspomnianego zabiegu N08A Terapia wewnątrzmaciczna - I kategoria (ICD-9; 75.3616). Tego typu zabiegi wymagają; 1. odpowiedniej infrastruktury; 2. specyficznych urządzeń; 3. specyficznych materiałów zużywanych; 4. doświadczonego zespołu oraz 5. stworzenia procedur szpitalnych. Żadnego z tych elementów szpital nie posiada. Pani prof. Dębska jest wybitnym specjalistą prezentującym najwyższy światowy poziom, natomiast do wykonywania zabiegów potrzeby jest cały zespół i wszystkich pięć ww. elementów, których szpital nie posiada”⁵*.

Zgodnie ze stanowiskiem Dyrektora Szpitala Bielańskiego *„(...) w ramach umowy NR 9/5/2018/10554 Szpital Bielański wykonał implantację stentu do przegrody międzyprzedsionkowej u płodu*

⁴ Wiadomość z 06.07.2020 22:57

⁵ Pismo Dyrektora Szpitala im. Orłowskiego do Ministerstwo Zdrowia Departament Zdrowia Publicznego i Rodziny z 16.07.2020 r.

raz w 2018 roku i raz w 2019 roku. Wykonała je Pani doktor Marzena Dębska. Dnia 2 kwietnia 2020 roku na prośbę Pani dr hab. med. Marzeny Dębskiej rozwiązana została umowa o pracę ze Szpitalem Bielańskim na zasadzie porozumienia stron. Obecnie zespół perinatologów odpowiedzialny za wykonywanie zabiegów płodowych: dr hab. med. Marcin Wiecheć i dr Szymon Kozłowski przeprowadzają zabiegi in utero te, co do których wskazania są jednoznaczne i rekomendowane przez Polskie Towarzystwo Ginekologów i Położników, a efekty potwierdzone badaniami klinicznymi, np. założenie shuntu do układu moczowego w przypadku wodonercza. Wykonanie tych zabiegów nie budzi obecnie żadnych wątpliwości terapeutycznych. Implantacja stentu do przegrody międzyprzedsionkowej u płodu jest to zabieg wykonywany w wybranych przypadkach, (...) nie jest rutynową praktyką kliniczną. (...) zabieg implantacji stentu do przegrody międzyprzedsionkowej nie może być w chwili obecnej wykonany w Szpitalu Bielańskim z powodów j.w. Nie mam też wiedzy, czy któryś z realizatorów programu wykonuje takie zabiegi”⁶.

Opinia w sprawie Pana prof. Jacka Białkowskiego, Konsultanta Krajowego w dziedzinie kardiologii dziecięcej, (odnosząca się jednego z dzieci, którego sprawę Rzecznik Praw Dziecka prowadzi) jest następująca: „Po uzyskaniu od prof. Dangel informacji, że badania genetyczne płodu są ujemne, popieram wszelkie starania w kwestii ratowania życia dziecka poprzez próbę założenia wewnątrzpłodowo stentu do przegrody międzyprzedsionkowej. Mam pełne zaufanie do kompetencji prof. Dangel jako lidera (nie tylko polskiej) kardiologii perinatalnej”⁷.

Pan prof. Jacek Różański, Konsultant Krajowy w dziedzinie kardiochirurgii, wskazał, że z uwagi na to, że sprawa dotyczy kardiologii perinatalnej, nie jest właściwy do przedstawiania stanowiska w tej sprawie.

Prof. Krzysztof Szaflik poinformował,⁸ że problem wstrzymania zabiegów kardiologicznych u płodów jest mu znany i po powzięciu informacji o tym, że zespół nie może przeprowadzać już tych operacji w Szpitalu Bielańskim, przesłał pismo do Ministerstwa Zdrowia z informacją o tym problemie. Zaproponował, że może w Centrum Zdrowia Matki Polki udostępnić miejsce do przyszłych zabiegów. Zespół - zdaniem Pana Profesora - powinien pozostać w dotychczasowym składzie (tj. prof. Szymkiewicz-Dangel, prof. Dębska i dr Koleśnik), ponieważ osoby te przeszły wiele specjalistycznych szkoleń i są przygotowane do prowadzenia procedur w ramach programu interwencji kardiologicznych u płodów.

Pan prof. Mirosław Wielgoś poinformował o znanych mu okolicznościach sprawy⁹ i w związku z tym, że obecnie żaden szpital w Warszawie – poza Szpitalem Bielańskim – nie ma możliwości albo nie wyraża woli realizacji operacji w ramach programu interwencji kardiologicznych u płodów, jedynym słusznym obecnie rozwiązaniem jest wykonywanie procedur przez zespół pod kierownictwem prof. Szymkiewicz-Dangel w Łodzi, w Instytucie Centrum Zdrowia Matki Polki, gdzie kierownikiem Kliniki Ginekologii, Rozrodczości i Terapii Płodu jest Pan prof. Krzysztof Szaflik (będący także kierownikiem *Programu kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej*

⁶ Pismo Dyrektora Szpitala Bielańskiego do Ministerstwa Zdrowia Departament Zdrowia Publicznego i Rodziny z 06.07.2020 r.

⁷ Wiadomość z 07.07.2020 Wt 22:24

⁸ Rozmowa telefoniczna z 14.07.2020 r.

⁹ Wiadomość z 07.07.2020 Wt 12:00

w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako elementu poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków)¹⁰.

Z dostanych mi informacji wynika, że pracownicy¹¹ resortu zdrowia podejmowali działania na rzecz możliwości przeniesienia ww. operacji do Łodzi, jednak zespół pod kierownictwem prof. Szymkiewicz-Dangel nie wyraził na to zgody – uzasadniając to koniecznością sprawowania stałej opieki nad pacjentką (matką dziecka) po wykonanej operacji przez zespół, którego członkowie pracują w podmiotach leczniczych w Warszawie.

Informacji w sprawie udział także Departament Świadczeń Opieki Zdrowotnej Centrali NFZ. Pismem z 21 lipca 2020 r.¹² Zastępca Dyrektora ww. Departamentu poinformował: *„Do Centrali Narodowego Funduszu Zdrowia w dniu 9 marca 2020 r. wpłynęło pismo z Departamentu Zdrowia Publicznego i Rodziny Ministerstwa Zdrowia z dnia 6 marca 2020 r. znak: ZPR.404.16.2019.ESW w sprawie możliwości objęcia finansowaniem przez Narodowy Fundusz Zdrowia wszystkich zabiegów wewnątrzmacicznych realizowanych obecnie w programie polityki zdrowotnej Ministra Zdrowia: „Program kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków na lata 2018-2020”. W odpowiedzi Centrala Funduszu pismem z dnia 24 kwietnia 2020 r. znak: DSOZ-DLS.401.115.2020.MAKA wyjaśniła, że Narodowy Fundusz Zdrowia jest zainteresowany kontynuacją dostępności do przedmiotowego leczenia oraz terapii płodu. Jest to możliwe dzięki wprowadzeniu, na podstawie ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. poz. 1860) przez Prezesa Narodowego Funduszu Zdrowia produktu rozliczeniowego dedykowanego terapii wewnątrzmacicznej, zarówno dla podmiotów leczniczych realizujących świadczenia w ramach koordynowanej opieki nad kobietą w ciąży realizowanej na II lub III poziomie opieki perinatalnej (KOC II/III), jak i dla realizujących umowy w rodzaju leczenie szpitalne w katalogu grup, stanowiącym załącznik nr 1a do zarządzenia Nr 184/2019/DSOZ Prezesa NFZ z dnia 31 grudnia 2019 r. (z późn zm.). Jednak pomimo faktu, że diagnostyka i terapia wewnątrzmaciczna pozwala ograniczyć liczbę powikłań i następstw wad rozwojowych, aktualnie żaden podmiot leczniczy prowadzący terapię prenatalną w Polsce nie wprowadził do swojej praktyki klinicznej realizacji powyższych zabiegów. Jedyнным podmiotem leczniczym w Polsce realizującym do chwili obecnej operacje wad serca u płodów był Szpital Bielański im. Ks. Jerzego Popiełuszki SP ZOZ w Warszawie, w ramach uruchomionego przez Ministerstwo Zdrowia od 2014 r. „Programu kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako element poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków na lata 2018-2020”.*

Obecnie sytuacja związana z dalszym przeprowadzaniem operacji prenatalnych u nienarodzonych jeszcze dzieci z poważnymi problemami kardiologicznymi stała się patowa z uwagi na brak miejsca do ich realizacji. Każda próba znalezienia rozwiązania okazuje się dotychczas nieudana. Dlatego rozsądnym postulatem – podzielanym także przez Pana prof. Wielgosia – zdaje się być zorganizowanie przez Pana Ministra spotkania wszystkich stron sprawy, celem wypracowania

¹⁰ Wiadomość z 05.08.2020 Śr. 08:46

¹¹ Departament Zdrowia Publicznego i Rodziny

¹² DSOZ-DLS.401.115.2020 2020.83829.CZDO

konsensusu oraz skonfrontowania wszystkich stanowisk w sprawie. Proponuję, aby w spotykaniu mogli wziąć udział przedstawiciele:

- zespołu realizującego program interwencji kardiologicznych u płodów;
- kierownictwa Ministerstwa Zdrowia i departamentów prowadzących w Ministerstwie Zdrowia działania w sprawie¹³;
- Narodowego Funduszu Zdrowia;
- Szpitala Bielańskiego i innych podmiotów leczniczych, w których możliwe byłoby uruchomienie procedur medycznych związanych z ww. programem;
- nadzoru medycznego (Konsultant Krajowy w dziedzinie perinatologii, Konsultant Krajowy w dziedzinie kardiologii dziecięcej);
- Kierownika *Programu kompleksowej diagnostyki i terapii wewnątrzmacicznej w profilaktyce następstw i powikłań wad rozwojowych i chorób płodu - jako elementu poprawy stanu zdrowia płodów i noworodków,*

oraz mój przedstawiciel i inne osoby wskazane przez Pana Ministra.

Wstrzymanie możliwości przeprowadzania operacji u nienarodzonych jeszcze dzieci skutkuje poważnymi konsekwencjami dla nich – dla ich zdrowia i życia. Pani prof. Szymkiewicz-Dangel poinformowała, że od kwietnia 2020 r., w oczekiwaniu na rozwiązanie zaistniałych trudności, zmarło już dwoje dzieci, zaś ciężarne pacjentki, których u dzieci stwierdzono choroby kardiologiczne zagrażające ich życiu i zdrowiu, są kierowane na leczenie poza granicami kraju.

Alternatywą dla zabiegów realizowanych w Polsce pozostaje tylko skorzystanie ze stosownych świadczeń zdrowotnych poza granicami kraju np. Linz w Austrii. Działanie to nie pozostaje jednak obojętne dla płatnika publicznego (Pani prof. Szymkiewicz-Danegel za przykład podała sprawę jednej z pacjentek, u której – z powodów opisanych w niniejszym piśmie – nie można było przeprowadzić zabiegu w Polsce, w związku z czym koszt tego zabiegu wykonanego w Linz obciążył NFZ kwotą 18 000 euro).

Fundacja Serce Dziecka w skierowanym do mnie piśmie w ww. sprawie wskazała, że „(...) *Program [interwencji kardiologicznych u płodów] był doskonale oceniany i stawiany za wzór do naśladowania przez międzynarodowe środowisko medyczne, ale co najważniejsze dla rodziców nienarodzonych dzieci z wadami serca był nadzieją na uratowanie ich życia. Dziś rodzice nienarodzonych dzieci ze zdiagnozowaną wadą serca stają przed dramatyczną oceną systemu polskiej służby zdrowia. Wiedzą, że jeszcze nie tak dawno ich dziecko mogłoby przejść zabieg w Polsce, a dziś z zupełnie niezrozumiałych powodów nie jest to możliwe, bowiem program został wstrzymany w kwietniu br. Zwracamy się do Pana z tym listem zaledwie 2 dni po tym, kiedy jedno z dzieci nie doczekało przywrócenia programu i zmarło w 12 godzin po narodzeniu. A była ogromna szansa na uratowanie jego życia w ramach programu interwencji kardiologicznych u płodów. Zabieg przeprowadzony w ramach programu z ogromnym prawdopodobieństwem uratowałby życie dziecka, bowiem*

¹³ Departament Zdrowia Publicznego i Rodziny, Departament Oceny Inwestycji

skuteczność zabiegów Zespołu prof. Szymkiewicz-Dangel wynosiła 90%. Fundacja Serce Dziecka od 15 lat wspiera dzieci z wadami serca. Fundację założyli i prowadzą rodzice dzieci z WWS. Pod naszą opieką jest ponad 3500 dzieci, które miały tyle szczęścia żeby przejść na czas zabiegi i niezbędne operacje kardiochirurgiczne, z których przecież słynie polska medycyna. Dlatego doskonale wiemy, jak ważne jest jak najszybsze przywrócenie Programu interwencji kardiologicznych u płodów. Wielu z nas, rodziców przeżyło strach o własne dziecko. Dlatego upominamy się o życie i zdrowie kolejnych dzieci, które mają szansę na operację ratującą ich życie jeszcze zanim przyjdą na świat. (...)Niezrozumiały jest dla nas brak decyzyjności w tej sprawie i zaprzestanie prowadzenia jedyne w Polsce, drugiego w Europie i trzeciego w świecie Program interwencji kardiologicznych u płodów. Znakomity zespół specjalistów oraz dedykowany programowi specjalistyczny sprzęt medyczny czekają na rozpoczęcie wykonywania zabiegów. Tymczasem nienarodzone dzieci z wadą serca, u których możliwe jest przeprowadzanie operacji w czasie życia płodowego, czekać nie mogą”.

Zgodnie z ustawą z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 141) do moich podstawowych zadań należy podejmowanie działań na rzecz ochrony praw dziecka, w szczególności prawa do życia i ochrony zdrowia. W rozumieniu tej ustawy dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności.

Wobec powyższego zwracam się do Pana Ministra z prośbą jak na wstępie.

Z poważaniem

Rzecznik Praw Dziecka

Mikołaj Pawlak

*Od dnia 29 czerwca 2020 r. siedziba Biura Rzecznika Praw Dziecka mieści się pod nowym adresem:
ul. Chocimska 6, 00-791 Warszawa*